

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 12ης Ιουνίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Σήματα – Οδηγία 2008/95/ΕΚ – Άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', – Κίνδυνος συγχύσεως – Συνολική εντύπωση – Προγενέστερο σήμα που καταχωρίστηκε με δήλωση επιφυλάξεως (disclaimer) – Επιπτώσεις της επιφυλάξεως στην έκταση της προστασίας του προγενέστερου σήματος»

Στην υπόθεση C-705/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (εφετείο Στοκχόλμης, τμήμα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εμπορικών διαφορών, Σουηδία) με απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 15 Δεκεμβρίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

Patent- och registreringsverket

κατά

Mats Hansson,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, K. Λυκούργο, E. Juhász, M. Pešič (εισηγητή) και I. Jarukaitis, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Pitruzzella

γραμματέας: C. Strömholm, διοικητική υπάλληλος,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- το Patent- och registreringsverket, εκπροσωπούμενο από τις K. Isaksson και M. Nowicka, καθώς και από τον M. Ahlgren,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους K. Simonsson και É. Gippini Fournier, καθώς και από τις E. Ljung Rasmussen και G. Tolstoy,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Δεκεμβρίου 2018,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2019,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σουηδική.

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 2008, L 299, σ. 25).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Patent- och registreringsverket (γραφείου ευρεσιτεχνιών και εμπορικών σημάτων, Σουηδία, στο εξής: PRV) και του Mats Hansson, Σουηδού υπηκόου, όσον αφορά την άρνηση καταχώρισης του λεκτικού σημείου «ROSLAGSÖL» ως εθνικού σήματος.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 4, 6, 8, 10 και 11 της οδηγίας 2008/95 έχουν ως εξής:
 - «(4) Δεν φαίνεται αναγκαία η πλήρης προσέγγιση των νομοθεσιών περί σημάτων των κρατών μελών. Η προσέγγιση αρκεί να περιορίζεται μόνο σε εκείνες τις εθνικές διατάξεις οι οποίες έχουν την πλέον άμεση επίδραση στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

[...]

 - (6) Τα κράτη μέλη πρέπει να παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν τις διαδικαστικές διατάξεις που αφορούν την καταχώριση, την έκπτωση ή την ακυρότητα των σημάτων που αποκτώνται με καταχώριση. Εναπόκειται για παράδειγμα στα κράτη μέλη να καθορίζουν τη μορφή των διαδικασιών καταχώρισης και ακυρότητας, να αποφασίζουν αν τα προγενέστερα δικαιώματα πρέπει να προβάλλονται κατά τη διαδικασία καταχώρισης ή κατά τη διαδικασία ακυρότητας ή και στις δύο, και ακόμη, στην περίπτωση που είναι δυνατόν να γίνει επίκληση προγενέστερων δικαιωμάτων κατά τη διαδικασία καταχώρισης, να προβλέπουν διαδικασία ανακοπής ή αυτεπάγγελτη εξέταση ή και τα δύο. [...]

[...]

 - (8) Η πραγματοποίηση των στόχων, οι οποίοι επιδιώκονται με την προσέγγιση, προϋποθέτει ότι η απόκτηση και η διατήρηση του δικαιώματος επί του κατατεθέντος σήματος εξαρτάται, κατ' αρχήν, από τους ίδιους όρους σε όλα τα κράτη μέλη. [...]

[...]

 - (10) Για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών, είναι βασικό να παρέχεται η ίδια προστασία στα καταχωρισμένα σήματα, σύμφωνα με τη νομοθεσία όλων των κρατών μελών. Αυτό, πάντως, δεν στερεί από τα κράτη μέλη τη δυνατότητα να παρέχουν ευρύτερη προστασία στα σήματα που έχουν αποκτήσει φήμη.
 - (11) Η προστασία που παρέχει το καταχωρισμένο σήμα, της οποίας σκοπός είναι ιδίως η διασφάλιση της αρχικής λειτουργίας του σήματος, πρέπει να είναι απόλυτη σε περίπτωση ταυτότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προϊόντων ή υπηρεσιών. Η προστασία πρέπει να ισχύει επίσης σε περίπτωση ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προϊόντων ή υπηρεσιών. Η έννοια της ομοιότητας πρέπει οπωσδήποτε να ερμηνεύεται σε σχέση

με τον κίνδυνο σύγχυσης. Ο κίνδυνος σύγχυσης, η εκτίμηση του οποίου εξαρτάται από πολυάριθμους παράγοντες, και ιδίως από το κατά πόσον είναι γνωστό το σήμα στην αγορά, από την ενδεχόμενη συσχέτιση με το χρησιμοποιούμενο ή καταχωρισμένο σημείο, από το βαθμό ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, πρέπει να αποτελεί την ειδική προϋπόθεση της προστασίας. Τα μέσα με τα οποία μπορεί να διαπιστώνεται ο κίνδυνος σύγχυσης, και ιδίως το βάρος της απόδειξης, πρέπει να υπόκεινται στους εθνικούς δικονομικούς κανόνες τους οποίους δεν πρέπει να θίγει η παρούσα οδηγία.»

4 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2008/95:

«1. Δεν καταχωρίζονται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

[...]

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας».

5 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Ένα σήμα δεν καταχωρίζεται ή, αν έχει καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθεί άκυρο:

[...]

β) εάν, λόγω του ταυτοσήμου ή της ομοιότητας με το προγενέστερο σήμα και του ταυτόσημου ή της ομοιότητας των προϊόντων ή υπηρεσιών που τα δύο σήματα προσδιορίζουν, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού· ο κίνδυνος σύγχυσης περιλαμβάνει και τον κίνδυνο συσχέτισης με το προγενέστερο σήμα.»

6 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«1. Το καταχωρισμένο σήμα παρέχει στο δικαιούχο αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του:

[...]

β) σημείο για το οποίο, λόγω του ταυτόσημου ή της ομοιότητάς του με το σήμα και του ταυτόσημου ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού· ο κίνδυνος σύγχυσης συμπεριλαμβάνει τον κίνδυνο συσχέτισης του σημείου με το σήμα.»

7 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Το δικαίωμα που παρέχει το σήμα δεν επιτρέπει στον δικαιούχο του να απαγορεύει στους τρίτους να χρησιμοποιούν στις συναλλαγές:

[...]

β) ενδείξεις περί το είδος, την ποιότητα, την ποσότητα, τον προορισμό, την αξία, τη γεωγραφική προέλευση, τον χρόνο παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλα χαρακτηριστικά τους».

- 8 Η οδηγία 2008/95 καταργήθηκε από τις 15 Ιανουαρίου 2019 με την οδηγία (ΕΕ) 2015/2436 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 2015, L 336, σ. 1), η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 12 Ιανουαρίου 2016. Λαμβανομένης όμως υπόψη της ημερομηνίας υποβολής της επίμαχης στην κύρια δίκη αίτησης καταχώρισης, η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των διατάξεων της οδηγίας 2008/95.
- 9 Το άρθρο 37, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το σήμα [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] (ΕΕ 2009, L 78, σ. 1), το οποίο διαδέχθηκε το άρθρο 38, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1), το οποίο είχε πανομοιότυπη διατύπωση, προέβλεπε τα εξής:
- «Εάν το σήμα περιέχει στοιχείο στερούμενο διακριτικού χαρακτήρα και η παρουσία του στοιχείου αυτού στο σήμα μπορεί να δημιουργήσει αμφιβολίες για την έκταση της προστασίας του σήματος, [το Γραφείο Διανοητικής Ιδιοκτησίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUIPO)] μπορεί, ως προϋπόθεση της καταχώρισης του σήματος, να ζητήσει από τον καταθέτη να δηλώσει ότι δεν θα επικαλεστεί αποκλειστικό δικαίωμα για το συγκεκριμένο αυτό στοιχείο. Η δήλωση αυτή δημοσιεύεται ταυτόχρονα με την αίτηση ή, ενδεχομένως, με την καταχώριση του [σήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης].»
- 10 Ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/2424 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την τροποποίηση του κανονισμού 207/2009 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2868/95 της Επιτροπής περί της εφαρμογής του κανονισμού 40/94, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2869/95 της Επιτροπής σχετικά με τα πληρωτέα προς το Γραφείο Εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς τέλη (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΕΕ 2015, L 341, σ. 21), κατήργησε το εν λόγω άρθρο 37, παράγραφος 2, του κανονισμού 207/2009.

Το σουηδικό δίκαιο

- 11 Κατά το άρθρο 6 του κεφαλαίου 1 του varumärkslagen (2010:1877) (νόμου αριθ. 1877 του 2010 περί σημάτων, στο εξής: νόμος του 2010), το αποκλειστικό δικαίωμα που παρέχει το σήμα αποκτάται μέσω της καταχώρισής του.
- 12 Το άρθρο 10, πρώτο εδάφιο, σημείο 2, του εν λόγω κεφαλαίου 1 του νόμου του 2010 προβλέπει ότι το αποκλειστικό δικαίωμα που παρέχει το καταχωρισμένο σήμα έχει ως αποτέλεσμα ότι ουδείς άλλος πέραν του δικαιούχου επιτρέπεται, χωρίς τη συγκατάθεσή του δικαιούχου, να χρησιμοποιεί στις εμπορικές συναλλαγές σημείο ως προς το οποίο, λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητάς του με το σήμα και λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υφίσταται, για το ενδιαφερόμενο κοινό, κίνδυνος σύγχυσης, στον οποίο συμπεριλαμβάνεται και ο κίνδυνος να δημιουργηθεί εντύπωση συσχέτισης μεταξύ του χρήστη του σημείου και του δικαιούχου του σήματος.
- 13 Το άρθρο 5 του κεφαλαίου 2 του νόμου του 2010 διευκρινίζει ότι μία από τις γενικές προϋποθέσεις καταχώρισης που θέτει το κεφάλαιο αυτό είναι ότι το σήμα πρέπει να έχει διακριτικό χαρακτήρα ως προς τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που καλύπτει.
- 14 Κατά το άρθρο 8, πρώτο εδάφιο, σημείο 2, του κεφαλαίου 2 του νόμου του 2010, το σήμα δεν καταχωρίζεται λόγω της ομοιότητάς του με προγενέστερο σήμα και λόγω της ταυτότητας ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προσδιορίζουν τα δύο σήματα εφόσον υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου να προκληθεί η εντύπωση ότι το πρόσωπο που χρησιμοποιεί το σήμα σχετίζεται με τον δικαιούχο του καταχωρισμένου σήματος.

- 15 Το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του κεφαλαίου 2 του νόμου του 2010, προβλέπει ότι, εάν το σήμα περιέχει στοιχείο που δεν μπορεί, αυτό καθεαυτό, να καταχωριστεί και εάν συντρέχει σαφής κίνδυνος η καταχώριση του σήματος να δημιουργήσει αβεβαιότητα ως προς την έκταση του αποκλειστικού δικαιώματος, το στοιχείο αυτό μπορεί να εξαιρεθεί από την προστασία, κατά τον χρόνο της καταχώρισεως, με δήλωση επιφύλαξης.
- 16 Το δεύτερο εδάφιο του εν λόγω άρθρου 12 διευκρινίζει ότι, εάν, μεταγενέστερα, το συγκεκριμένο στοιχείο πληροί τις προϋποθέσεις για καταχώριση, το στοιχείο αυτό ή το σήμα συνολικώς μπορούν, βάσει της διατάξεως αυτής, να καταχωρισθούν κατόπιν της υποβολής νέας αιτήσεως, άνευ της ως άνω επιφυλάξεως.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Το 2007, η σουηδική εταιρία Norrtelje Brenmi Aktiebolag καταχώρισε, για οινοπνευματώδη ποτά της κλάσης 33, κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας για τη διεθνή ταξινόμηση των προϊόντων και των υπηρεσιών με σκοπό την καταχώριση των σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως έχει αναθεωρηθεί και τροποποιηθεί, ως εθνικό σήμα, το ακόλουθο εικονιστικό και λεκτικό σήμα (στο εξής: προγενέστερο σήμα):

Fig. 1.

- 18 Η εν λόγω καταχώριση συνοδεύεται από δήλωση επιφύλαξης (disclaimer), κατά την οποία η «καταχώριση δεν παρέχει αποκλειστικό δικαίωμα στη λέξη “RoslagsPunsch”». Η εγγραφή της εν λόγω δήλωσης ζητήθηκε από το PRV ως προϋπόθεση για την καταχώριση του προγενέστερου σήματος, δεδομένου ότι ο όρος «Roslags» παραπέμπει σε περιοχή της Σουηδίας και ο όρος «Punsch» περιγράφει ένα από τα προϊόντα που καλύπτονται από την εν λόγω καταχώριση.
- 19 Με έγγραφο της 16ης Δεκεμβρίου 2015, ο M. Hansson υπέβαλε στο PRV αίτηση καταχώρισεως του λεκτικού σημείου «ROSLAGSÖL» ως εθνικού σήματος για προϊόντα της κλάσεως 32, κατά την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας, και, ειδικότερα, για μη οινοπνευματώδη ποτά και ζύθο.
- 20 Με απόφαση της 14ης Ιουλίου 2016, το PRV απέρριψε την εν λόγω αίτηση καταχώρισεως λόγω κινδύνου σύγχυσης μεταξύ του σημείου αυτού και του προγενέστερου σήματος. Το PRV διαπίστωσε ότι τα αντιπαρατιθέμενα σημεία αρχίζουν με τον περιγραφικό όρο «Roslags». Το γεγονός ότι περιλαμβάνουν επιπλέον και άλλα λεκτικά ή εικονιστικά στοιχεία ουδόλως εξασθενίζει την ομοιότητα, διότι η λέξη «Roslags» αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο αμφοτέρων των σημείων. Εξάλλου, τα σημεία αφορούν πανομοιότυπα ή παρόμοια προϊόντα τα οποία μπορούν να διανέμονται μέσω των ίδιων κυκλωμάτων πώλησης και να απευθύνονται στην ίδια πελατεία.

- 21 Ο Μ. Hansson προσέφυγε κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Patent-och marknadsdomstolen (πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εμπορικών διαφορών, Σουηδία), υποστηρίζοντας ότι δεν υπάρχει κανένας κίνδυνος σύγχυσης μεταξύ των εν λόγω σημείων. Όσον αφορά την επίδραση της δήλωσης επιφύλαξης σχετικά με το προγενέστερο σήμα στην έκβαση της προσφυγής, το PRV υποστήριξε ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου ότι το στοιχείο ενός σήματος που εξαιρέθηκε από την προστασία δυνάμει επιφύλαξης πρέπει, κατ' αρχήν, να θεωρηθεί ότι δεν έχει διακριτικό χαρακτήρα. Εν προκειμένω, η καταχώριση του προγενέστερου σήματος είχε επιτραπεί υπό την εν λόγω επιφύλαξη, επειδή το εν λόγω σήμα περιέχει έναν όρο περιγραφικό γεωγραφικής περιοχής, δηλαδή τη λέξη «Roslags».
- 22 Όμως, στο μεταξύ, η πρακτική του PRV σχετικά με την έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα των γεωγραφικών ονομασιών μεταβλήθηκε, ιδίως προς εφαρμογή των διδαγμάτων που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 31 και 32 της αποφάσεως της 4ης Μαΐου 1999, Windsurfing Chiemsee, (C-108/97 και C-109/97, EU:C:1999:230). Ο όρος «Roslags» μπορούσε πλέον να καταχωριστεί, αυτός καθεαυτός, ως σήμα και διέθετε διακριτικό χαρακτήρα για τα επίμαχα στη συγκεκριμένη περίπτωση προϊόντα, οπότε μπορούσε ακόμη και να κυριαρχεί στη συνολική εντύπωση του προγενέστερου σήματος. Επομένως, από τη συνολική εκτίμηση των αντιπαρατιθέμενων σημείων προκύπτει ότι, λόγω του κοινού στοιχείου «Roslags», μπορούσε να δημιουργηθεί στο ενδιαφερόμενο κοινό η εντύπωση ότι τα προϊόντα που καλύπτονται από τα εν λόγω σημεία έχουν την ίδια εμπορική προέλευση.
- 23 Το Patent- och marknadsdomstolen (πρωτοβάθμιο δικαστήριο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εμπορικών διαφορών), αντίθετα προς τη θέση που υποστήριξε το PRV, δέχθηκε την προσφυγή του Μ. Hansson και επικύρωσε την καταχώριση του σημείου του ως σήματος, διαπιστώνοντας ότι δεν υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης. Το εν λόγω δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι, παρά τη δήλωση επιφύλαξης, οι όροι για τους οποίους υποβλήθηκε η δήλωση επιφύλαξης πρέπει να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο της εκτίμησης του εν λόγω κινδύνου, στον βαθμό που μπορούν να επηρεάσουν τη συνολική εντύπωση που δημιουργεί το προγενέστερο σήμα και, κατά συνέπεια, την έκταση της προστασίας του σήματος αυτού. Κατά το εν λόγω δικαστήριο, σκοπός της δήλωσης αυτής ήταν να διευκρινιστεί ότι το αποκλειστικό δικαίωμα που απορρέει από την καταχώριση του προγενέστερου σήματος δεν αφορούσε αυτούς καθεαυτούς τους όρους στους οποίους αναφερόταν η δήλωση.
- 24 Το PRV άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ενώπιον του Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (εφετείου Στοκχόλμης, τμήμα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εμπορικών διαφορών, Σουηδία).
- 25 Το εν λόγω δικαστήριο εξηγεί ότι, κατά την άποψή του, η οδηγία 2008/95 και η σχετική νομολογία επιβεβαιώνουν ότι οι ουσιαστικοί κανόνες για την προστασία εθνικού σήματος έχουν, κατ' αρχήν, εναρμονιστεί πλήρως στο επίπεδο του δικαίου της Ένωσης, ενώ οι διαδικαστικοί κανόνες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών μελών. Επομένως, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν εθνικός κανόνας που επιτρέπει την υποβολή δήλωσης επιφύλαξης μπορεί να χαρακτηριστεί ως «διαδικαστικός κανόνας», μολονότι έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση των κριτηρίων στα οποία βασίζεται η συνολική εκτίμηση που πρέπει να διενεργείται για την εξέταση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας.
- 26 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον η εν λόγω διάταξη μπορεί, ιδίως υπό το πρίσμα της πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία η εκτίμηση του κινδύνου σύγχυσης πρέπει να βασίζεται σε συνολική εντύπωση και η αντίληψη των καταναλωτών πρέπει να έχει καθοριστική σημασία στη συνολική εκτίμηση του εν λόγω κινδύνου, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η δήλωση επιφύλαξης μπορεί να επηρεάσει την εν λόγω εκτίμηση λόγω του ότι ένα στοιχείο του προγενέστερου σήματος εξαιρέθηκε, κατά την καταχώρισή του, ρητά από την προστασία μέσω της εν λόγω δήλωσης επιφύλαξης, με αποτέλεσμα να αποδοθεί στο στοιχείο αυτό μικρότερη σημασία, στο πλαίσιο της ανάλυσης της συνολικής εντύπωσης, από αυτή που θα του είχε αναγνωριστεί αν δεν υπήρχε η εν λόγω επιφύλαξη.

- 27 Εάν η οδηγία 2008/95 αντιτίθεται στην προσέγγιση αυτή, τότε τίθεται το ερώτημα αν η οδηγία δέχεται ότι η δήλωση επιφύλαξης έχει ως αποτέλεσμα να θεωρηθεί ότι το στοιχείο για το οποίο υποβλήθηκε δεν καλύπτεται από την καταχώριση του προγενέστερου σήματος και, ως εκ τούτου, δεν χαιρεί της προστασίας του σήματος αυτού, οπότε μπορεί να εξαιρεθεί από την ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β' της οδηγίας αυτής. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το EUIPO φαίνεται να έχει ακολουθήσει την προσέγγιση αυτή κατά την εφαρμογή του άρθρου 37, παράγραφος 2, του κανονισμού 207/2009.
- 28 Εξάλλου, το εν λόγω δικαστήριο επισημαίνει ότι η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων δεν είναι ομοιόμορφη όσον αφορά τις συνέπειες της δήλωσης επιφύλαξης, όπως αυτή προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στην ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας.
- 29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Svea Hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (εφετείο Στοκχόλμης, τμήμα διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας και εμπορικών διαφορών) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας [2008/95] να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η σφαιρική εκτίμηση όλων των κρίσιμων παραγόντων, η οποία πρέπει να διενεργείται κατά την αξιολόγηση του κινδύνου συγχύσεως, μπορεί να επηρεαστεί από το γεγονός ότι ένα εκ των στοιχείων του σήματος έχει εξαιρεθεί ρητώς από την προστασία που παρέχει η καταχώριση, δυνάμει επιφυλάξεως διατυπωθείσας υπό τη μορφή δηλώσεως στο περιθώριο της καταχωρίσεως;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα: μπορεί αυτή η επιφύλαξη να επηρεάσει τη σφαιρική εκτίμηση κατά τρόπον ώστε η αρμόδια αρχή να λάβει μεν υπόψη της το επίμαχο στοιχείο, αλλά να του αποδώσει μικρότερη σημασία, με αποτέλεσμα να θεωρηθεί ότι αυτό στερείται διακριτικού χαρακτήρα, ακόμη και αν το συγκεκριμένο στοιχείο θα ήταν, εκ των πραγμάτων, διακριτικό και κυρίαρχο στο προγενέστερο σήμα;
- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα και αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, είναι, εν πάση περιπτώσει, δυνατόν η επιφύλαξη αυτή να επηρεάσει καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο τη σφαιρική εκτίμηση;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 30 Με τα προδικαστικά ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, εάν το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει δήλωση επιφύλαξης η οποία έχει ως αποτέλεσμα να εξαιρείται ένα στοιχείο σύνθετου σήματος, για το οποίο υποβλήθηκε η εν λόγω δήλωση, από την ανάλυση των παραγόντων που είναι κρίσιμοι για τον προσδιορισμό της ύπαρξης κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, ή να αποδίδεται σε ένα τέτοιο στοιχείο, εκ προοιμίου και σε μόνιμη βάση, περιορισμένη σημασία κατά την ανάλυση αυτή.
- 31 Εισαγωγικά, πρέπει να υπομνησθεί ότι η βασική λειτουργία του σήματος είναι να εγγυάται στον καταναλωτή ή στον τελικό χρήστη την ταυτότητα της προελεύσεως του προϊόντος ή της υπηρεσίας που φέρουν το οικείο σήμα, παρέχοντάς του τη δυνατότητα να διακρίνει, χωρίς κίνδυνο συγχύσεως, το εν λόγω προϊόν ή την εν λόγω υπηρεσία από εκείνα που έχουν άλλη προέλευση (πρβλ. αποφάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, SAT.1 κατά ΓΕΕΑ, C-329/02 P, EU:C:2004:532, σκέψη 23, καθώς και της 8ης Ιουνίου 2017, W. F. Gözze Frottierweberei και Gözze, C-689/15, EU:C:2017:434, σκέψη 41).
- 32 Η οδηγία 2008/95 η οποία εφαρμόζεται, κατά το άρθρο της 1, μεταξύ άλλων, στα σήματα προϊόντων ή υπηρεσιών που έχουν καταχωρισθεί ή ως προς τα οποία έχει υποβληθεί αίτηση για καταχώριση σε ένα κράτος μέλος, προβαίνει, σύμφωνα με τις αιτιολογικές σκέψεις της 4, 6, 8 και 10, σε προσέγγιση των

εθνικών διατάξεων που έχουν την πλέον άμεση επίδραση στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Όπως διευκρινίζεται στις ως άνω αιτιολογικές σκέψεις, για τον σκοπό αυτόν είναι βασικό να παρέχεται η ίδια προστασία στα καταχωρισμένα σήματα σύμφωνα με τη νομοθεσία όλων των κρατών μελών και η απόκτηση του δικαιώματος επί του κατατεθέντος σήματος να εξαρτάται, κατ' αρχήν, από τους ίδιους όρους σε όλα τα κράτη μέλη, ενώ, παράλληλα, τα κράτη μέλη πρέπει να παραμένουν ελεύθερα να καθορίζουν τις διαδικαστικές διατάξεις που αφορούν, μεταξύ άλλων, την καταχώριση των εν λόγω σημάτων.

- 33 Συναφώς, το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95 διευκρινίζει ότι το καταχωρισθέν σήμα παρέχει στον δικαιούχο του αποκλειστικό δικαίωμα. Ο δικαιούχος δικαιούται μεταξύ άλλων να απαγορεύει σε κάθε τρίτο να χρησιμοποιεί στις συναλλαγές, χωρίς τη συγκατάθεσή του, σημείο για το οποίο, λόγω του ταυτοσήμου ή της ομοιότητάς του με το εν λόγω σήμα και του ταυτοσήμου ή της ομοιότητας των προϊόντων ή των υπηρεσιών που καλύπτονται από το σήμα και το σημείο, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού, συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου συσχέτισης του σημείου με το καταχωρισθέν σήμα.
- 34 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95 προβλέπει ότι το σήμα δεν καταχωρίζεται ή, αν έχει καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθεί άκυρο, εάν, λόγω του ταυτοσήμου ή της ομοιότητας με το προγενέστερο σήμα και του ταυτοσήμου ή της ομοιότητας των προϊόντων ή υπηρεσιών που τα δύο αυτά σήματα προσδιορίζουν, υπάρχει κίνδυνος σύγχυσης του κοινού· ο κίνδυνος σύγχυσης περιλαμβάνει και τον κίνδυνο συσχέτισης με το προγενέστερο σήμα.
- 35 Οι εν λόγω διατάξεις αποσκοπούν επομένως στην προστασία των ατομικών συμφερόντων των δικαιούχων προγενέστερων σημάτων και διασφαλίζουν τη δηλωτική της προελεύσεως λειτουργία του σήματος στην περίπτωση κινδύνου συγχύσεως (πρβλ. αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 2005, *Medion*, C-120/04, EU:C:2005:594, σκέψεις 24 έως 26, και της 22ας Οκτωβρίου 2015, *BGW*, C-20/14, EU:C:2015:714, σκέψη 26).
- 36 Πάντως, ούτε αυτές οι διατάξεις ούτε καμία άλλη διάταξη της οδηγίας 2008/95 περιέχουν υποχρέωση ή απαγόρευση για τα κράτη μέλη να θεσπίζουν στην εθνική τους νομοθεσία διατάξεις που προβλέπουν ότι η καταχώριση ενός σημείου ως σήματος μπορεί να συνοδεύεται από δήλωση επιφύλαξης. Οι εν λόγω διατάξεις δεν διευκρινίζουν εξάλλου ούτε τις επιπτώσεις της εν λόγω δήλωσης στην εξέταση του κινδύνου σύγχυσης κατά την έννοια της εν λόγω οδηγίας.
- 37 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση, στην οποία προέβη και ο γενικός εισαγγελέας, στα σημεία 22 και 24 των προτάσεών του, ότι τα κράτη μέλη παραμένουν καταρχήν ελεύθερα να προβλέπουν στο εθνικό τους δίκαιο διατάξεις που επιτρέπουν την υποβολή δηλώσεων επιφύλαξης κατά τη στιγμή της καταχώρισης των σημείων ως σημάτων, είτε οι δηλώσεις αυτές κατατίθενται αυτοβούλως από τον αιτούντα είτε κατόπιν αιτήσεως της εθνικής υπηρεσίας που είναι αρμόδια για την εν λόγω καταχώριση, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω δηλώσεις δεν θίγουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων της οδηγίας 2008/95 και, ιδίως, την προστασία που παρέχεται στους δικαιούχους προγενέστερων σημάτων από την καταχώριση σημάτων που μπορούν να δημιουργήσουν κίνδυνο σύγχυσης στους καταναλωτές ή στους τελικούς χρήστες.
- 38 Περαιτέρω, τα αποτελέσματα των δηλώσεων αυτών δεν μπορούν να οδηγήσουν σε διακύβευση των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία 2008/95, οι οποίοι υπενθυμίζονται στις αιτιολογικές σκέψεις της 8 και 10 και οι οποίοι συνίστανται στο να διασφαλιστεί ότι η απόκτηση του δικαιώματος στο καταχωρισμένο σήμα εξαρτάται, κατ' αρχήν, σε όλα τα κράτη μέλη, από τους ίδιους όρους και να εξασφαλιστεί ίση προστασία των σημάτων στη νομοθεσία όλων των κρατών μελών (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 26ης Απριλίου 2007, *Boehringer Ingelheim κ.λπ.*, C-348/04, EU:C:2007:249, σκέψεις 58 και 59, της 19ης Ιουνίου 2014, *Oberbank κ.λπ.*, C-217/13 και C-218/13, EU:C:2014:2012, σκέψεις 66 και 67, καθώς και της 22ας Σεπτεμβρίου 2011, *Budějovický Budvar*, C-482/09, EU:C:2011:605, σκέψεις 30 και 32).

- 39 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο εκθέτει τρεις πιθανές επιπτώσεις της δήλωσης επιφύλαξης, όπως αυτή προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στην ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95. Κατά το αιτούν δικαστήριο, μια πρώτη ερμηνεία του εθνικού δικαίου θα ήταν ότι το στοιχείο ενός σύνθετου σήματος που αποτελεί το αντικείμενο μιας τέτοιας δήλωσης επιφύλαξης εξαιρείται από την ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης. Σύμφωνα με μια δεύτερη ερμηνεία της εν λόγω νομοθεσίας, ένα τέτοιο στοιχείο ασφαλώς θα ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο της αναλύσεως αυτής, η σημασία του για τον σκοπό αυτό πρέπει ωστόσο να είναι περιορισμένη, ακόμη και αν, στην πραγματικότητα, είναι το διακριτικό και κυρίαρχο στοιχείο του εν λόγω σήματος. Μια τρίτη ερμηνεία θα ήταν, κατ' ουσίαν, ότι ένα τέτοιο στοιχείο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την ανάλυση αυτή κατά τρόπο σύμφωνο προς τις αρχές που διέπουν την ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης όπως έχουν διατυπωθεί στην πάγια νομολογία του Δικαστηρίου.
- 40 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι υφίσταται κίνδυνος σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, όταν το κοινό ενδέχεται να σχηματίσει την πεποίθηση ότι τα επίμαχα προϊόντα ή υπηρεσίες προέρχονται από την ίδια επιχείρηση ή, ενδεχομένως, από οικονομικώς συνδεδεμένες μεταξύ τους επιχειρήσεις (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, Canon, C-39/97, EU:C:1998:442, σκέψη 29, και της 8ης Μαΐου 2014, Bimbo κατά ΓΕΕΑ, C-591/12 P, EU:C:2014:305, σκέψη 19 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η ύπαρξη κινδύνου σύγχυσης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, και ιδίως από το κατά πόσον το σήμα είναι γνωστό στην αγορά, από τη συσχέτιση που μπορεί να γίνει με το χρησιμοποιούμενο ή καταχωρισθέν σημείο, από τον βαθμό ομοιότητας μεταξύ του σήματος και του σημείου και μεταξύ των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Ο κίνδυνος σύγχυσης πρέπει επομένως να εκτιμάται συνολικά, λαμβανομένων υπόψη όλων των παραγόντων που ασκούν επιρροή στην εκάστοτε περίπτωση (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, Canon, C-39/97, EU:C:1998:442, σκέψη 16, της 22ας Ιουνίου 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer, C-342/97, EU:C:1999:323, σκέψη 18, καθώς και της 10ης Απριλίου 2008, adidas και adidas Benelux, C-102/07, EU:C:2008:217, σκέψη 29).
- 42 Στους παράγοντες αυτούς περιλαμβάνεται επίσης ο διακριτικός χαρακτήρας του προγενέστερου σήματος, που καθορίζει την έκταση της προστασίας του. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι ο κίνδυνος σύγχυσης αυξάνει όσο πιο έντονος είναι ο διακριτικός χαρακτήρας του προγενέστερου σήματος (πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, BSH κατά EUIPO, C-43/15 P, EU:C:2016:837, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 43 Η συνολική εκτίμηση του κινδύνου συγχύσεως συνεπάγεται ορισμένου βαθμού αλληλεξάρτηση των παραγόντων που λαμβάνονται υπόψη και, ιδίως, της ομοιότητας των σημάτων καθώς και της ομοιότητας των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών. Επομένως, ο μικρός βαθμός ομοιότητας των προσδιοριζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών μπορεί να αντισταθμιστεί από τον μεγάλο βαθμό ομοιότητας των σημάτων, και αντιστρόφως. Η αλληλεξάρτηση μεταξύ των παραγόντων αυτών εκφράζεται στην αιτιολογική σκέψη 11 της οδηγίας 2008/95, κατά την οποία η έννοια της «ομοιότητας» πρέπει οπωσδήποτε να ερμηνεύεται σε σχέση με τον κίνδυνο σύγχυσης (πρβλ. αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 1998, Canon, C-39/97, EU:C:1998:442, σκέψη 17, και της 22ας Ιουνίου 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer, C-342/97, EU:C:1999:323, σκέψη 19).
- 44 Ομοίως, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το γεγονός ότι ένα σήμα έχει περιορισμένο διακριτικό χαρακτήρα δεν αποκλείει την ύπαρξη κινδύνου σύγχυσης, ιδίως λόγω ομοιότητας των σημείων και των προϊόντων ή υπηρεσιών που αυτά προσδιορίζουν (πρβλ. απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, BSH κατά EUIPO, C-43/15 P, EU:C:2016:837, σκέψη 63 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 45 Η συνολική αυτή εκτίμηση πρέπει, όσον αφορά την οπτική, την ακουστική ή την εννοιολογική ομοιότητα των αντιπαρατιθέμενων σημάτων, να στηρίζεται στη συνολική εντύπωση που αυτά δημιουργούν. Ο τρόπος με τον οποίο προσλαμβάνει τα σήματα ο μέσος καταναλωτής των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών έχει καθοριστική σημασία για τη συνολική εκτίμηση του εν λόγω κινδύνου.

Συναφώς, ο μέσος καταναλωτής προσλαμβάνει συνήθως ένα σήμα ως μία ολότητα και δεν εξετάζει τις διάφορες λεπτομέρειές του (πρβλ. αποφάσεις της 11ης Νοεμβρίου 1997, SABEL, C-251/95, EU:C:1997:528, σκέψη 23, της 22ας Ιουνίου 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer, C-342/97, EU:C:1999:323, σκέψη 25, και της 22ας Οκτωβρίου 2015, BGW, C-20/14, EU:C:2015:714, σκέψη 35).

- 46 Λαμβανομένων υπόψη των αρχών αυτών, καθώς και του συνόλου της νομολογίας που υπενθυμίζεται στις σκέψεις 40 έως 45 της παρούσας αποφάσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση, πρώτον, ότι η δήλωση επιφύλαξης που προβλέπεται στην εθνική νομοθεσία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την εξαίρεση ενός στοιχείου σύνθετου σήματος, για το οποίο υποβλήθηκε η εν λόγω δήλωση, λόγω του περιγραφικού ή μη διακριτικού χαρακτήρα του, από την ανάλυση των παραγόντων που είναι κρίσιμοι για τον προσδιορισμό της ύπαρξης κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, δεν συνάδει με τις απαιτήσεις της διάταξης αυτής.
- 47 Συγκεκριμένα, μια τέτοια εξαίρεση θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την εσφαλμένη εκτίμηση τόσο της ομοιότητας μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων σημείων όσο και του διακριτικού χαρακτήρα του προγενέστερου σήματος, πράγμα που θα οδηγούσε σε αλλοιωμένη συνολική εκτίμηση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95 και τούτο κατά μείζονα λόγο διότι οι παράγοντες αυτοί είναι αλληλεξαρτώμενοι, όπως διευκρινίστηκε στη σκέψη 43 της παρούσας απόφασης, και η αλληλεξάρτηση αυτή, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 41 των προτάσεών του, έχει ως στόχο να ευθυγραμμίσει συνολικά την εκτίμηση του εν λόγω κινδύνου, όσο το δυνατόν περισσότερο, με την πραγματική αντίληψη του οικείου κοινού.
- 48 Συναφώς, όσον αφορά, κατά πρώτον, την εκτίμηση της ομοιότητας μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων σημείων, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εκτίμηση αυτή δεν μπορεί να περιορίζεται στην εξέταση ενός μόνον από τα στοιχεία που συναποτελούν το σύνθετο σήμα και στη σύγκρισή του με το άλλο σήμα. Αντιθέτως, κατά τη σύγκριση αυτή, τα επίμαχα σήματα πρέπει να εξετάζονται το καθένα ως ενιαίο σύνολο, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, των διακριτικών και κυρίαρχων στοιχείων τους (πρβλ. απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2015, BGW, C-20/14, EU:C:2015:714, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 49 Πρέπει, επομένως, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, να αναλυθούν τα στοιχεία που συναποτελούν ένα σημείο και η σχετική βαρύτητά τους ως προς την αντίληψη του κοινού προκειμένου να προσδιοριστεί, βάσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της εκάστοτε περίπτωσης, η συνολική εντύπωση που προκαλούν τα επίμαχα σημεία και η οποία μπορεί να απομνημονευθεί από το κοινό αυτό (πρβλ. απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, Bimbo κατά ΓΕΕΑ, C-591/12 P, EU:C:2014:305, σκέψεις 34 και 36). Δεν μπορεί επομένως να θεωρηθεί εκ των προτέρων και γενικώς ότι τα περιγραφικά στοιχεία των αντιπαρατιθέμενων σημείων πρέπει να εξαιρεθούν από την εκτίμηση της ομοιότητάς τους (πρβλ. διάταξη της 7ης Μαΐου 2015, Adler Modemärkte κατά ΓΕΕΑ, C-343/14 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:310, σκέψη 38).
- 50 Όσον αφορά, κατά δεύτερον, τον διακριτικό χαρακτήρα του προγενέστερου σήματος, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο προσδιορισμός του εν λόγω διακριτικού χαρακτήρα τελεί σε συνάρτηση, μεταξύ άλλων, με τις εγγενείς ιδιότητες του σήματος αυτού, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης ή της απουσίας στοιχείων περιγραφικών των προϊόντων ή των υπηρεσιών για τις οποίες καταχωρίστηκε το εν λόγω σήμα (πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 1999, Lloyd Schuhfabrik Meyer, C-342/97, EU:C:1999:323, σκέψεις 20, 22 και 23 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 51 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 43 των προτάσεών του, η ικανότητα του σημείου να ταυτοποιεί τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες, για τις οποίες καταχωρίστηκε ως σήμα, ως προερχόμενα από μια δεδομένη επιχείρηση, πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με το σημείο στο σύνολό του και, ως εκ τούτου υπό το πρίσμα όλων των στοιχείων που το συναποτελούν, οπότε η εξαίρεση ενός από τα στοιχεία του προγενέστερου σήματος από την ανάλυση του διακριτικού χαρακτήρα του εν λόγω σήματος μπορεί να επηρεάζει την έκταση της προστασίας του εν λόγω σήματος.

- 52 Διαπιστώνεται, δεύτερον, ότι, για λόγους ανάλογους προς εκείνους που αναφέρονται στις σκέψεις 48 έως 51 της παρούσας απόφασης, δήλωση επιφύλαξης, που προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την εκ προοιμίου και σε μόνιμη βάση απόδοση μη διακριτικού χαρακτήρα στο στοιχείο ενός σύνθετου σήματος, το οποίο αυτή αφορά, έτσι ώστε το στοιχείο αυτό να έχει περιορισμένη μόνο σημασία για την ανάλυση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, θα ήταν επίσης αντίθετη προς τις απαιτήσεις της διατάξεως αυτής.
- 53 Συναφώς, επισημαίνεται, κατά πρώτον, ότι τα περιγραφικά στοιχεία ενός σύνθετου σήματος, που δεν έχουν καθόλου ή έχουν ασθενή διακριτικό χαρακτήρα, είτε έχει υποβληθεί για αυτά δήλωση επιφύλαξης, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, είτε όχι, έχουν γενικώς μικρότερη βαρύτητα στην ανάλυση της ομοιότητας μεταξύ των σημείων από τη βαρύτητα των στοιχείων που έχουν πιο έντονο διακριτικό χαρακτήρα, τα οποία είναι επίσης περισσότερο ικανά να κυριαρχούν στη συνολική εντύπωση που προκαλεί το εν λόγω σήμα (πρβλ. απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1997, SABEL, C-251/95, EU:C:1997:528, σκέψη 23, και διάταξη της 27ης Απριλίου 2006, L'Oréal κατά ΓΕΕΑ, C-235/05 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2006:271, σκέψη 43).
- 54 Εν πάση περιπτώσει, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι η εξατομικευμένη εκτίμηση κάθε σημείου, προκειμένου να προσδιοριστεί η συνολική εντύπωση που προκαλεί, όπως επιτάσσει πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει να διενεργείται λαμβανομένων υπόψη των ειδικών περιστάσεων της κάθε περίπτωσης και δεν πρέπει να υπόκειται σε γενικά τεκμήρια (πρβλ. απόφαση της 8ης Μαΐου 2014, Bimbo κατά ΓΕΕΑ, C-591/12 P, EU:C:2014:305, σκέψη 36).
- 55 Κατά δεύτερον, όταν το προγενέστερο σήμα και το σημείο του οποίου ζητείται η καταχώριση έχουν κοινό ένα στοιχείο περιορισμένου διακριτικού χαρακτήρα ή περιγραφικού χαρακτήρα σε σχέση με τα επίμαχα προϊόντα και υπηρεσίες, είναι αληθές ότι από τη συνολική εκτίμηση του κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, σπανίως θα διαπιστωθεί ότι υφίσταται ο εν λόγω κίνδυνος. Ωστόσο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η διαπίστωση της ύπαρξης ενός τέτοιου κινδύνου σύγχυσης δεν μπορεί, λόγω της αλληλεξάρτησης των κρίσιμων συναφώς παραγόντων, να αποκλεισθεί εκ των προτέρων και σε κάθε περίπτωση (πρβλ. διάταξη της 29ης Νοεμβρίου 2012, Hrbek κατά ΓΕΕΑ, C-42/12 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2012:765, σκέψη 63, καθώς και απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2016, BSH κατά EUIPO, C-43/15 P, EU:C:2016:837, σκέψεις 48 και 61 έως 64).
- 56 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η απόδοση σε στοιχείο σύνθετου σήματος, για το οποίο υποβλήθηκε δήλωση επιφύλαξης, μη διακριτικού χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, περιορισμένης βαρύτητας κατά τη συνολική εκτίμηση του κινδύνου σύγχυσης, υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, μπορεί ασφαλώς να αντιστοιχεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, στην αντίληψη του ενδιαφερόμενου κοινού για τα επίμαχα σημεία. Ωστόσο, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι αυτό συμβαίνει κατ' ανάγκη σε κάθε περίπτωση, και συνεπώς δήλωση επιφύλαξης που έχει ένα τέτοιο αποτέλεσμα θα μπορούσε να οδηγήσει στην καταχώριση σημείων δυνάμενων να δημιουργήσουν κίνδυνο σύγχυσης για το εν λόγω κοινό, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.
- 57 Τρίτον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ερμηνεία που έγινε δεκτή στις σκέψεις 46 και 52 της παρούσας αποφάσεως δεν αποδυναμώνεται από το γεγονός ότι το στοιχείο για το οποίο υποβλήθηκε η επίμαχη στην κύρια δίκη δήλωση επιφύλαξης εξαιρείται, βάσει του εθνικού δικαίου και λόγω του περιγραφικού χαρακτήρα του, από την προστασία που παρέχεται σε καταχωρισμένο σήμα, οπότε η συνεκτίμησή του κατά την ανάλυση των κρίσιμων για τη διαπίστωση του κινδύνου σύγχυσης παραγόντων, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95, θα παρείχε δυνατότητα προστασίας του εν λόγω στοιχείου, ενώ αυτό δεν προβλέπεται στο σύστημα της εν λόγω οδηγίας.
- 58 Συγκεκριμένα, η διαπίστωση της υπάρξεως κινδύνου συγχύσεως καταλήγει αποκλειστικώς στην προστασία συγκεκριμένου συνδυασμού στοιχείων, χωρίς, εντούτοις, να προστατεύει αυτοτελώς ένα περιγραφικό στοιχείο που αποτελεί μέρος του εν λόγω συνδυασμού (βλ., κατ' αναλογία, διατάξεις της

15ης Ιανουαρίου 2010, Messer Group κατά Air Products and Chemicals, C-579/08 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2010:18, σκέψη 73, και της 30ής Ιανουαρίου 2014, Industrias Alen κατά The Clorox Company, C-422/12 P, EU:C:2014:57, σκέψη 45). Επομένως, ο δικαιούχος ενός σύνθετου σήματος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αξιώσει αποκλειστικό δικαίωμα μόνον επί ενός στοιχείου του εν λόγω σήματος, ανεξάρτητα από το εάν υποβλήθηκε ή όχι για αυτό προβλεπόμενη από την εθνική νομοθεσία δήλωση επιφύλαξης.

- 59 Εξάλλου, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας, στα σημεία 26 και 50 των προτάσεων του, η οδηγία 2008/95 προβλέπει επαρκείς εγγυήσεις για να διασφαλιστεί, αφενός, ότι τα σημεία που αποτελούνται αποκλειστικά από ενδείξεις ή σημεία περιγραφικά των κατηγοριών προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση δεν θα γίνονται, κατ' εφαρμογή του άρθρου της 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, δεκτά προς καταχώριση ή θα κηρύσσονται άκυρα και θα μπορούν επομένως να χρησιμοποιούνται ελεύθερα από άλλους επιχειρηματίες.
- 60 Αφετέρου, από το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας προκύπτει ότι, εάν ένα σημείο έχει εγκύρως καταχωριστεί ως σήμα, το αποκλειστικό δικαίωμα που παρέχει το σήμα αυτό δεν επιτρέπει στον δικαιούχο του να απαγορεύει στους τρίτους να χρησιμοποιούν στις συναλλαγές ενδείξεις περιγραφικής φύσεως για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που αφορά το σήμα, υπό τον όρο της τηρήσεως ορισμένων προϋποθέσεων (πρβλ. αποφάσεις της 4ης Μαΐου 1999, Windsurfing Chiemsee, C-108/97 και C-109/97, EU:C:1999:230, σκέψεις 25 και 28, της 10ης Απριλίου 2008, adidas και adidas Benelux, C-102/07, EU:C:2008:217, σκέψεις 46 και 47, καθώς και της 10ης Μαρτίου 2011, Agencja Wydawnicza Technopol κατά ΓΕΕΑ, C-51/10 P, EU:C:2011:139, σκέψεις 59 έως 62).
- 61 Περαιτέρω, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ερμηνεία αυτή εντάσσεται στην επιδίωξη των σκοπών της οδηγίας 2008/95 που αναφέρονται στη σκέψη 32 της παρούσας απόφασης, καθόσον σκοπός της είναι να εξασφαλίσει ότι η προστασία ενός εθνικού καταχωρισμένου σήματος έναντι του κινδύνου σύγχυσης διασφαλίζεται με τα ίδια κριτήρια και επομένως ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη, λαμβανομένου υπόψη ιδίως ότι πολλά κράτη μέλη δεν προβλέπουν τη δυνατότητα καταχώρισης σημείων ως σημάτων με τέτοιες δηλώσεις και ότι οι όροι καταχώρισεως των εν λόγω δηλώσεων και τα αποτελέσματά τους μπορούν να διαφέρουν μεταξύ των νομοθεσιών των εν λόγω κρατών μελών.
- 62 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95 έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει δήλωση επιφύλαξης, η οποία έχει ως αποτέλεσμα να εξαιρείται ένα στοιχείο σύνθετου σήματος, για το οποίο υποβλήθηκε η εν λόγω δήλωση, από τη συνολική ανάλυση των παραγόντων που είναι κρίσιμοι για τον προσδιορισμό της ύπαρξης κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, ή να αποδίδεται σε ένα τέτοιο στοιχείο, εκ προοιμίου και σε μόνιμη βάση, περιορισμένη σημασία κατά την ανάλυση αυτή.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 63 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2008/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που προβλέπει δήλωση επιφύλαξης (disclaimer) η οποία έχει ως αποτέλεσμα να εξαιρείται ένα στοιχείο σύνθετου σήματος, για το οποίο υποβλήθηκε η εν λόγω δήλωση, από τη συνολική ανάλυση των παραγόντων που είναι κρίσιμοι για τον προσδιορισμό της ύπαρξης κινδύνου σύγχυσης, κατά την έννοια της εν λόγω διάταξης, ή να αποδίδεται σε ένα τέτοιο στοιχείο, εκ προοιμίου και σε μόνιμη βάση, περιορισμένη σημασία κατά την ανάλυση αυτή.

(υπογραφές)